

Відгук

офіційного опонента

доктора філологічних наук, професора

Науменка Анатолія Максимовича

на дисертацію Федорінчика Артема Сергійовича

«Стратегії кодування ядерних дієслівних актантів»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

(спеціальність 10.02.15 – загальне мовознавство)

Рецензовану дисертацію присвячено логічній і мовній сутності синтаксичних структур – одному з актуальних напрямків у сучасній світовій граматиці. І хоча структуралізм як провідне явище у світовій філології активно заявив про себе у середині ХХ століття, спроби вирішити його проблеми здійснювались значно раніше, навіть у стародавні часи.

Тому не можна не погодитися з думкою дисертанта, що «немало міркувань щодо актантної структури можна знайти вже в граматиці санскриту Паніні (5-те століття до нашої ери)» (с. 1). Узагалі короткий екскурс дисертанта в історію синтаксичного структуралізму (с. 10-11 дисертації та с. 1 автореферату) є його науково і фактографічно солідним внеском в досліджену тему.

Оскільки заявлена дисертантом тема виявилась у вітчизняній лінгвістиці слабо розробленою, хоча в багатьох науковців вона була, так би мовити, на вустах, дисертанту важливо було правильно відструктурувати свою власну наукову працю, побудувавши її не стільки за логікою наукової думки (тобто не переходячи від одного прошарку сенсу до іншого прошарку, зв'язаного з попереднім одним і тим же змістовим стрижнем), а за сумарністю думки (тобто розширюючи в кожному новому розділі, так би мовити, горизонти дослідження).

Саме тому в Розділі 1 розглянуто загальні принципи формування актантної структури, в Розділі 2 схарактеризовано загальні принципи вирішення

зворотності, а в Розділі 3 проведено детальний аналіз пасивних перетворень. Така архітектоніка рецензованого наукового твору дозволила дисертанту не тільки глибоко проаналізувати заявлену тему, а й дійти до таких висновків, які можна і треба оцінити як об'єктивні й усебічно аргументовані.

На тільки що зроблені мною висновки працює і додаток А, в якому надається глосарій основних термінів, вжитих у рецензованій дисертації, а також багатий глумачний коментар. Після своєї вдалої структури рецензована дисертація заслуговує на позитивну оцінку ще однією своєю особливістю: значним комплексом завдань, поставлених і успішно вирішених дисертантом. Серед них є не тільки, так би мовити, «робочі», «чергові» завдання (наприклад, «описати типи актантних структур» або «встановити основні типи 'перехідних' і 'двоперехідних' морфосинтаксичних орієнтацій» тощо), а й такі, які за своєю науковою вагомістю тягнуть на більше, ніж на кандидатську дисертацію. Наприклад: «класифікувати засоби вираження зворотності згідно з їхньою формою та семантикою» або «встановити можливі джерела їхнього походження».

В цілому рецензована дисертація є значним науковим досягненням, в якому визначені нові теоретичні та практичні підходи до синтаксичних структур. Разом з тим не можна не звернути уваги на ті висновки і судження дисертанта, які викликають сумнів або можуть стати об'єктом дискусії.

Так, дискусійними є твердження дисертанта, що «історія цілеспрямованого вивчення структурного синтаксису бере початок (...) з роботи Люсьєна Теньєра 1959-го року» (с. 1). В дійсності – значно раніше. Можна згадати хоча б видатну працю Махмуда Кашгарського з пізнього Середньовіччя про порівняння арабських мов.

По-друге, в Розділі 3 наведено багато прикладів (це непогано), але їх коментар за своїм обсягом значно менший, ніж обсяг прикладів. А треба було зробити навпаки.

По-третє: іноді висновки залишаються бездоказовими, тобто зависають у повітрі. Так, у підрозділі «Висновки до Розділу 1» сказано, вже у першому реченні, що «лексикалізовані мовою ситуації можна розкласти на елементарні

підситуації». За зовнішньою логікою все здається як істина в останній інстанції. А якщо взяти сюжетно елементарну ситуацію (наприклад, «Тиша», «Ранок», «Спить», «Реве», «Стогне» тощо), то де тут будуть елементарні підситуації? Аналогічне зауваження стосується і інших частин дисертації про висновки.

По-четверте, інколи загально-філософські судження дисертанта є занадто дискусійними (якщо навіть не помилковими). Так, перше речення дисертації лунає «Людська мова – інструмент для відображення світу» (с. 12). Але ж мова – не живопис, не скульптура, навіть не художня література. Тому вона не може нічого відображати, вона може лише номінувати наше буття.

Або ще одне помилкове судження дисертанта на с. 11 («існує багато способів членувати дійсність на ситуації»). Але ж дійсність – це цілісність, а не сума ситуацій, отже, членувати можна процес, а не цілісність.

Але зроблені зауваження лише дискутують з дисертантом, робота якого є завершеним, самостійним і науково вагомим дослідженням, яке відповідає вимогам п. 11 та 13 «порядку присудження наукових ступеней і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24.03.2013 р., а автор дисертації «Стратегія кодування ядерних дієслівних актантів» Федорінчик Артем Сергійович заслуговує пошукованого наукового ступеня кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.02.15 – загальне мовознавство.

доктор філологічних наук,
професор кафедри ТПП
Чорноморського національного університету імені Петра Могили
А. М. Науменко

Підпис А. М. Науменка затверджую
Начальник ВК ЧНУ О. А. Саєнко

